

Tilburg University

De logische overwinning van het sociale kapitalisme; Een theoretische simplicatie van de economische wereldgeschiedenis

Meulendijks, P.J.F.G.; Schouten, D.B.J.

Published in:
Maandschrift Economie

Publication date:
2002

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Meulendijks, P. J. F. G., & Schouten, D. B. J. (2002). De logische overwinning van het sociale kapitalisme; Een theoretische simplicatie van de economische wereldgeschiedenis. *Maandschrift Economie*, 66(5), 377-404.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

De logische overwinning van het sociale kapitalisme

Een theoretische simplificatie van de economische wereldgeschiedenis

PIETER J.F.G. MEULENDIJKS EN DICK B.J. SCHOUTEN¹

1 Korte schets van de gehanteerde theorie

Naar aanleiding van de door jaloezie en godsdienstwaanin gevoede haat van de arme tegen de rijke kapitalistische landen is hier nog eens nagegaan hoe de drie te onderscheiden en nog te benoemen gebieden A, B en C van de wereld in de loop van ongeveer vijf eeuwen economisch (positief) zijn geëvolueerd dank zij het kapitalisme. Daarbij baseren wij ons grotendeels op de theorieën van David Ricardo en Karl Marx.

De geschiedenis en de toekomst van bedoelde drie gebieden wordt in zeven tijdperken ingedeeld waarvan de laatste twee op de toekomst en de eerste vijf op het verleden en heden betrekking hebben, met name:

- I De stationaire economie van de middeleeuwen, zonder veel interregionale handel tussen bedoelde gebieden in de wereld.
- II De ontdekking van andere werelddelen en van de voordelen van de wereldhandel; dit is de eerste periode van kolonisatie van een bepaald gebied A door gebied B.
- III De tweede periode van het beheer van de koloniën A met ontwikkelingshulp uit gebied B voor planters, bestuurders en eventueel de plaatselijke bevolking. Het gebied C, dat zich niet kan specialiseren, doet niet mee aan de handel omdat handel alleen voordelig is bij specialisatie.
- IVa De eerste technologische revolutie; de beginperiode daarvan met sparen en investeren in de eerste generatie nieuwe kapitaalgoederen, en wel in de twee gebieden A en B nadat de de-kolonisatie heeft plaatsgevonden.
- IVb Idem, maar slechts in gebied B, dus niet in de ex-koloniën A.
- Va Het resultaat van de eerste technologische revolutie; de eindperiode daarvan is vervolgens de beginperiode van sparen en investeren in nieuwe kapitaalgoederen van de tweede generatie in de twee gebieden A en B.

¹ Eerstgenoemde auteur is en laatstgenoemde was verbonden aan de Faculteit Economische Wetenschappen van de Universiteit van Tilburg.

- Vb Idem, maar alleen in gebied B, dus niet in de ex-koloniën A.
- Vla Het resultaat van de tweede technologische revolutie; de eindperiode daarvan is hier gemakshalve niet meer de beginperiode van een nieuwe groei-economie als verondersteld wordt dat er geen derde generatie kapitaalgoederen meer kan worden uitgevonden. Er wordt in dit geval van een tweezijdig kapitalisme (in de twee gebieden A en B) nog geen hulp verleend aan het derde, van handel uitgesloten wereldgebied C.
- Vlb Idem, maar slechts een eenzijdig kapitalisme in B, dus niet in de ex-koloniën A.
- VIIa Het resultaat van de tweede technologische revolutie, nadat ook in de derde wereld C via ontwikkelingshulp een kapitaalintensieve productiewijze tot stand is gebracht. De hulp wordt door de andere twee gebieden A en B in gelijke mate verstrekt.
- VIIb Het resultaat van de tweede technologische revolutie, uitsluitend in gebied B tot stand gebracht, nadat ook uitsluitend dit gebied B de derde wereld C enigszins tot ontwikkeling heeft gebracht via gratis kapitaalverstrekkingshulp.

Het spreekt vanzelf dat er veel meer technologische revoluties hebben plaats gevonden dan de hier veronderstelde twee, in de zin van een toenemende arbeidsbesparing door het gebruik van telkens nieuwere machines. Uiteindelijk zal er echter niet nog meer nieuwe arbeidsbesparende machines uitgevonden kunnen worden. Dan zal tenslotte de stationaire economie bereikt worden die wij hier bedoelen als het einde van een lange periode van groei-economie.

Deze groei betreft de arbeidsproductiviteit per gewerkt uur. Bevolkingsgroei is denkbaar, maar eenvoudshalve veronderstellen we dat het totaal aantal gewerkte uren per gebied constant blijft doordat men meer vrije tijd neemt als de welvaart stijgt. De arbeidsmobiliteit over de grenzen van de onderscheiden werelddelen is beperkt en uiteindelijk overbodig.

Gemakshalve nemen we ook aan dat in alle drie onderscheiden gebieden het totaal aantal gewerkte uren hetzelfde is. Deze gebieden betreffen:

- A) De "tweede" wereld die men eventueel kan lokaliseren in het (Zuid-)Oosten van de wereld. Deze is relatief grondstoffen-rijk.
- B) De "eerste" wereld die - als men wil - gelokaliseerd kan worden in het (Noord-) Westen van de wereld. Zij is relatief grondstoffen-arm.
- C) De "derde" (rest-)wereld, met name Afrika en Zuid-Amerika, die zonder hulpverlening arm blijft bij gebrek aan specialisatiemogelijkheden.

Omdat wij de grote lijn van de economische wereldgeschiedenis in het oog willen houden abstraheren wij van niet essentiële zaken. Wij onderscheiden namelijk slechts twee soorten van eindproducten, 1 en 2, met name grondstoffen en consumptiegoederen (eventueel ook nog kapitaalgoederen) en slechts twee soorten productie-

factoren, met name arbeid en kapitaalgoederen (eventueel ook nog grond).

De substitutie-elasticiteit tussen de twee soorten eindproducten bepalen wij op 1 zodat de waardeverhouding van de bestedingen aan bedoelde eindproducten in alle gebieden steeds ook 1 op 1 is bij een *gemiddelde* prijs voor bedoelde bestedingen van eveneens 1 in de gebieden A en B. De prijzen in gebied C van de producten 1 en 2 worden, nadat handel is ontstaan, bepaald door de hoogste prijs die in gebied A of B voor het betreffende product heerst.

De afzonderlijke prijzen worden ook bepaald door de desbetreffende arbeidskosten plus een bruto winstonslag op deze arbeidskosten. In navolging van Karl Marx bestempelen wij in eerste instantie deze winstmarge als uitbuitingsgraad. Hij be draagt in de loop der eeuwen achtereenvolgens 50%, 33,3% of 20% van de arbeidskosten. Dit laatste alleen als er (uiteindelijk) geen hulp aan de derde wereld wordt verstrekt.

Er is dus duidelijk sprake van een 'Fallende Durchschnitts-Proftrate', zoals Karl Marx voorspeld heeft, maar zij daalt nooit tot nul, zoals Marx nog dacht.

Wij abstraheren eveneens van conjunctuurbewegingen als gevolg van vertraagde reacties van consumenten en producenten omdat wij alleen in de structurele ontwikkelingen op lange termijn geïnteresseerd zijn. Er komt dus nooit een einde aan het kapitalisme omdat ook in de uiteindelijke stationaire economie nog netto-winst wordt gerealiseerd. Zonder winst is inderdaad geen kapitalisme houdbaar en zeker geen sociaal kapitalisme.

Hoe de meerwaarde van arbeid (de winst) wordt verdeeld over (groot-) grondbezitters, kapitaal-eigenaren, handelaren en fabrikanten interesseert ons niet, hoewel dit wellicht een buitengewoon interessant vraagstuk is voor belanghebbenden. Wel zij nu reeds aangekondigd dat de netto-winst (= bruto-winst na aftrek van de vervangingskosten van kapitaal en van de eventuele particuliere hulpverleningskosten) uiteindelijk slechts betrekkelijk gering is. Zij kan dan in laatste instantie beschouwd worden als risicopremie voor zowel het ondernemen als het sparen en investeren en moet geconsumeerd worden als er geen nieuwe technologie meer mogelijk is.

Tenslotte zij de aandacht erop gevestigd dat enerzijds, via een omslag op de loonsom van bedrijven, de overheid haar inkomensuitgaven en anderzijds, via een heffing op de netto winstsom van bedrijven haar materiële bestedingen en buitenlandse kapitaalgoederen-hulpverlening financiert zodat zij nimmer een tekort heeft. In welke mate de eerst-bedoelde omslag plaats vindt blijft hier buiten beschouwing, maar het bepaalt wel het interne sociale gezicht van het kapitalisme. De laatst-bedoelde omslag komt in de hierna volgende uiteenzetting uitvoerig aan de orde.

2 (I) De gesloten stationaire economie van de middeleeuwen

Veronderstellen we voor gebied B een arbeidsquote van het product 1 (in meerderheid grondstoffen) van 2 en een arbeidsquote van het product 2 (consumptiegoe-

deren) van 1, dan zal bij een nominale loonvoet van 0,5 en een "uitbuitingsgraad" van 50% de prijs voor product 1, 1,5 bedragen; daarentegen die voor product 2 slechts 0,75. De gemiddelde prijs is dan 1 als van product 2 dubbel zoveel gekocht wordt als van product 1. Dit is noodzakelijk om de bestedingswaarden, zoals verondersteld, aan elkaar gelijk te doen zijn. (Zie tabel I).

Het reële loon is derhalve hetzelfde als het nominale loon, en in feite niet meer dan nodig is voor de reproductie van de arbeidskracht. We noemen dit het minimale loon.

Hetzelfde geldt voor gebied A waar evenwel de arbeidsquote van product 1 (grondstoffen) niet 2 maar slechts 1 bedraagt. Daartegenover is hier de arbeidsquote van het product 2 (consumptiegoederen) niet 1, zoals in gebied B, maar 2, zodat de afzonderlijke prijzen hier tegengesteld zijn aan die van gebied B. De gemiddelde prijs is echter wederom 1 en het arbeidsloon is ook gelijk aan het minimale onderhoudsloon van een 0,5.

Of de winst toekomt aan de grootgrondbezitters, de handelaren of de ambachtsmeesters blijft, zoals reeds gezegd, buiten beschouwing, al is het duidelijk dat in de middeleeuwen het grootste gedeelte van de meerwaarde van arbeid terecht kwam bij de grootgrondbezitters, de vroegere roofridders. Terecht kan dan ook gesproken worden van een uitbuiting door grootgrondbezitters van de arbeiders en simpele boeren. Zij doen met hun pachtsom niet veel meer dan een luxe leven leiden afgezien van het feit dat in die tijd prachtige monumenten werden gebouwd in de vorm van kathedralen, moskeeën en paleizen.

Voor de arme landen (gebied C) veronderstellen we eenzelfde arbeidsquote voor beide producten 1 en 2 van $\frac{4}{3}$, zodat bij een nominaal minimumloon van 0,75 en een uitbuitingsgraad van 50% beide afzonderlijke prijzen op 1,5 gesteld kunnen worden. Hier zijn de bestedingsvolumina voor beide producten aan elkaar gelijk bij de algemeen gegeven substitutie-elasticiteit van 1. Het reële minimumloon is dus lager dan het nominale, maar ook hier gelijk aan het onderhoudsloon. Men kan natuurlijk ook het nominale loon gelijk stellen aan het reële loon waardoor beide prijzen op 1 komen te staan.

3 (II) De eerste periode van kolonisatie van gebied A door gebied B

De wereld-ontdekkingsreizen leidden tot kolonisatie van de landen A door de ontdekkers uit de landen B. Het bracht een groot voordeel om zich in beide gebieden te specialiseren op de productie van dat goed waarvan men de laagste arbeidsquote bezat. Zodoende moest gebied A zich specialiseren op de productie van goed 1 (grondstoffen waaronder ook specerijen), daarentegen gebied B op de productie van goed 2. Daarmede werd de totale productie van de gebieden A en B tezamen 33,3% hoger, zoals David Ricardo reeds constateerde. De voordelen van de internationale handel via specialisatie waren onmiskenbaar en zijn het nog steeds. (Zie tabel II).

TABEL I De stationaire economie van de middeleeuwen

				Gebied A			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	50			Consumptie 1	33,3	0,75	25
Loonsom 2c	50			Consumptie 2	16,6	1,5	25
Loonsom L	100	0,5	50	Consumptie L	50	1,0	50
				Consumptie 1	16,6	0,75	12,5
				Consumptie 2	8,3	1,5	12,5
				Consumptie R	25	1,0	25
"Winst"som R			25	Investerings	0		0
Nat. product	75	1,0	75	Nat. Bestedingen	75	1,0	
Invoer 2	0		0	Uitvoer 1	0		0
Totaal			75	Totaal			75

				Gebied B			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	50			Consumptie 1	16,6	1,5	25
Loonsom 2c	50			Consumptie 2	33,3	0,75	25
Loonsom L	100	0,5	50	Consumptie L	50	1,0	50
				Consumptie 1	8,3	1,5	12,5
				Consumptie 2	16,6	0,75	12,5
				Consumptie R	25	1,0	25
"Winst"som R			25	Investerings	0		0
Nat. product	75	1,0	75	Nat. Bestedingen	75	1,0	
Invoer 1	0		0	Uitvoer 2	0		0
Totaal			75	Totaal			75

				Gebied C			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	50			Consumptie 1	25	1,0	25
Loonsom 2c	50			Consumptie 2	25	1,0	25
Loonsom L	100	0,5	50	Consumptie L	50	1,0	50
				Consumptie 1	12,5	1,0	12,5
				Consumptie 2	12,5	1,0	12,5
				Consumptie R	25	1,0	25
"Winst"som R			25	Investerings	0		0
Nat. product	75	1,0	75	Nat. Bestedingen	75	1,0	
Invoer	0		0	Uitvoer	0		0
Totaal			75	Totaal			75

TABEL II De eerste periode van kolonisatie met handel tussen A en B

				Gebied A			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	100			Consumptie 1	37,5	1,0	37,5
Loonsom 2c				Consumptie 2	37,5	1,0	37,5
Loonsom L	100	0,75	75	Consumptie L	75	1,0	75
				Consumptie 1			
				Consumptie 2			
				Consumptie R	0		0
"Winst"som R			25	Investeringsen	0		0
Nat. product	100	1,0	100	Nat. Bestedingen	75	1,0	75
Invoer 2	37,5	1,0	37,5	Uitvoer 1	62,5	1,0	62,5
Totaal			137,5	Totaal			137,5

				Gebied B			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c				Consumptie 1	37,5	1,0	37,5
Loonsom 2c	100			Consumptie 2	37,5	1,0	37,5
Loonsom L	100	0,75	75	Consumptie L	75	1,0	75
				Consumptie 1	25	1,0	25
				Consumptie 2	25	1,0	25
				Consumptie R	50	1,0	50
"Winst"som R			25	Investeringsen	125		0
Nat. product	100	1,0	100	Nat. Bestedingen	37,5	1,0	125
Invoer 1	62,5	1,0	62,5	Uitvoer 2	0	1,0	37,5
Totaal			162,5	Totaal			162,5

				Gebied C			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	50			Consumptie 1	25	1,0	25
Loonsom 2c	50			Consumptie 2	25	1,0	25
Loonsom L	100	0,5	50	Consumptie L	50	1,0	50
				Consumptie 1	12,5	1,0	12,5
				Consumptie 2	12,5	1,0	12,5
				Consumptie R	25	1,0	25
"Winst"som R			25	Investeringsen	0		0
Nat. product	75	1,0	75	Nat. Bestedingen	75	1,0	
Invoer 2	0		0	Uitvoer	0		0
Totaal			75	Totaal			75

Wanneer men nu veronderstelt dat de arbeiders van de beide gebieden A en B de stijging van hun productie volledig incasseren dus in plaats van het vroegere loon van 0,5 nu een nominaal loon verkrijgen van 0,75 dan zal de "uitbuitings"-graad bij constante prijzen teruggebracht worden van 50% naar 33,3% van de arbeidskosten. Het gemiddelde prijsniveau blijft constant, en ook de afzonderlijke prijzen worden nu overal gelijk aan 1. Het consumptievolume van de "winst"-trekkers blijft zodoende hetzelfde als voordien, de meer-productie van de specialisatie valt echter volledig in handen van de "loon"-trekkers. Lang niet in alle landen zal dit het geval geweest zijn, maar wij stellen deze verlaging van de bruto winstmarge op arbeidskosten vanwege de voor de hand liggende onderlinge concurrentie van de verschillende kolonisatoren. Voor hetzelfde product zijn overal de prijzen gelijk.

De winst, "geproduceerd" in de koloniën, wordt echter in deze eerste periode van kolonisatie geëxporteerd naar het moederland, zodat er duidelijk sprake is van een uitbuiting van de koloniën door de imperialistische landen ten bedrage van bedoeld exportoverschot.

Afgezien van de onmenselijke slavenhandel worden de landen uit gebied C niet gekoloniseerd omdat zij geen speciaal goedkope producten voortbrengen. Daar blijft dus de economie van de middeleeuwen voortbestaan zonder handel in goederen met andere gebieden. (Wel slavenhandel natuurlijk!)

4 (III) De tweede periode van kolonisatie van gebied A door gebied B

De organisatie van de specialisatie van gebied A gericht op product 1 (grondstoffen, specerijen etc.) vergt een grootschalige productie. De desbetreffende families van de planters etc. vestigen zich eveneens in de koloniën. Daarnaast komen er nieuwe bestuurders met hun families zich daar nestelen. Tenslotte dient het onderwijs en de ziekenverpleging van deze families georganiseerd te worden evenals hun godsdienstige bezigheden. Dit alles kost geld waardoor het voor de hand ligt daarvoor de verdiende winst in de koloniën te gebruiken. Ergo neemt het exportoverschot van de koloniën af of slaat onder omstandigheden zelfs om in een importoverschot. Voor, bijvoorbeeld, Nederlands-Indië was dit in de laatste jaren van deze Nederlandse kolonie zeker het geval. Toch blijft het de vraag of dit allemaal ook ten goede kwam aan de inheemse bevolking in plaats van aan de eigen planters en bestuurders.

Hoe dit ook zijn moge in deze tweede periode van kolonisatie mag men zeker niet spreken van uitbuiting van de koloniën door de kolonisatoren. (Zie tabel III). Zelfs kan men zeggen dat het reële loon in ieder geval in de koloniën (evenals thuis) hoger gesteld kon worden dan ten tijde van de middeleeuwen het geval was. Dit vanwege de voordelen van de internationale handel via dienovereenkomstige specialisaties en via een verlaging van de bruto winstmarges.

In gebied C blijft daarentegen alles bij het oude afgezien wederom van de onmenselijke slavenhandel. Deze werd overigens in de loop van de onderhavige

TABEL III De tweede periode van kolonisatie met handel tussen A en B

				Gebied A			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	100			Consumptie 1	37,5	1,0	37,5
Loonsom 2c				Consumptie 2	37,5	1,0	37,5
Loonsom L	100	0,75	75	Consumptie L	75	1,0	75
				Consumptie 1	12,5	1,0	12,5
				Consumptie 2	12,5	1,0	12,5
				Consumptie R	25	1,0	25
"Winst"som R			25	Investeringsen	0		0
Nat. product	100	1,0	100	Nat. Bestedingen	100	1,0	100
Invoer 2	37,5	1,0	50	Uitvoer 1	50	1,0	50
Totaal			150	Totaal			150

				Gebied B			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c				Consumptie 1	37,5	1,0	37,5
Loonsom 2c	100			Consumptie 2	37,5	1,0	37,5
Loonsom L	100	0,75	75	Consumptie L	75	1,0	75
				Consumptie 1	12,5	1,0	12,5
				Consumptie 2	12,5	1,0	12,5
				Consumptie R	25	1,0	25
"Winst"som R			25	Investeringsen	0		0
Nat. product	100	1,0	100	Nat. Bestedingen	100	1,0	100
Invoer 1	50	1,0	50	Uitvoer 2	50	1,0	50
Totaal			150	Totaal			150

				Gebied C			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	50			Consumptie 1	25	1,0	25
Loonsom 2c	50			Consumptie 2	25	1,0	25
Loonsom L	100	0,5	50	Consumptie L	50	1,0	50
				Consumptie 1	12,5	1,0	12,5
				Consumptie 2	12,5	1,0	12,5
				Consumptie R	25	1,0	25
"Winst"som R			25	Investeringsen	0		0
Nat. product	75	1,0	75	Nat. Bestedingen	75	1,0	75
Invoer	0		0	Uitvoer	0		0
Totaal			75	Totaal			75

tweede periode van kolonisatie afgeschaft. De "loon"-trekkers van gebied C blijven bij gebrek aan specialisatiemogelijkheden verstoken van vooruitgang zolang zij nog worden uitgebuit door hun eigen grootgrondbezitters, of door hun eigen bestuurders die veel geld nodig hebben om hun onderlinge geschillen te beslechten. En geschillen ontstaan altijd over grondeigendom.

De vele oorlogen die ook het westen onderling heeft uitgevochten gingen altijd weer over wie mag welke grond of kolonie bezitten. Enorme verspillingen gingen gepaard met deze waanzinnige oorlogen. Maar ook werden hierdoor uitvindingen gestimuleerd die uiteindelijk leidden tot toepassingen van welvaartsverhogende, arbeidsbesparende machines.

5 (IVa) De toepassing van de 1^e generatie van arbeidsbesparende machines na een de-kolonisatie; beginperiode

Wanneer na een de-kolonisatie een nieuw opgekomen ondernemersklasse, in zowel gebied A als in gebied B, zich een uitvinding van arbeidsbesparende machines toeëigent en toepast via besparingen en investeringen in deze machines begint een nieuw tijdperk. Vooraleerst moet er gespaard worden uit de winst om te kunnen investeren. (Zie tabel IVa). De consumptie van "winst"-trekkers moet dus omlaag gebracht worden voor deze investeringsdoeleinden. Stel dat dit voor 80% het geval is, dan is de bruto investeringsquote van de winst 0,8. Dit betekent een bruto investeringsquote van het totale productievolume (100) van gebied B van 0,2 omdat de winstquote van het product bij een uitbuitingsgraad van 33,3% nu eenmaal 0,25 is. In de tweede plaats moet arbeid nu gedeeltelijk gerealloceerd worden van de consumptiegoederen producerende sector naar de sector die machines bouwt. Dit laatste vereist hier 20% van het totale arbeidsvolume van gebied B.

De ruilvoet tussen gebied A en gebied B zal niet veranderen na een proces van de-kolonisatie als in ex-kolonie-gebied A hetzelfde gebeurt als in gebied B. Voorwaarde is natuurlijk dat de machinebouw dezelfde arbeidsquoten vereist als de productie van respectievelijk consumptiegoederen 2 en van grondstoffen 1.

Alleen zullen de im- en exportvolumina thans slechts 80% bedragen van wat zij voorheen waren omdat er overal minder door de winsttrekkers wordt geconsumeerd en im- en export uitsluitend betrekking hebben op consumptiegoederen in de ruimste zin van het woord; niet op kapitaalgoederen als elk gebied zijn eigen kapitaalgoederen maakt.

In de derde wereld verandert er nog steeds niets.

6 (IVb) Het eenzijdige kapitalisme in de Westerse wereld B (beginperiode)

De ex-koloniën A profiteren dan, als zij geen zin hebben in extra besparingen en investeringen van hun winst, niet van het kapitalisme dat is ontstaan in gebied B.

TABEL IVa De beginperiode van de 1e technologische revolutie;
tweezijdig kapitalisme

				Gebied A			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	80			Consumptie 1	37,5	1,0	37,5
Loonsom 1i	20			Consumptie 2	37,5	1,0	37,5
Loonsom L	100	0,75	75	Consumptie L	75	1,0	75
				Consumptie 1	2,5	1,0	2,5
				Consumptie 2	2,5	1,0	2,5
				Consumptie R	5	1,0	5
"Winst"som R			25	Investeringsen	20	1,0	20
Nat. product	100	1,0	100	Nat. Bestedingen	100	1,0	100
Invoer 2	40	1,0	40	Uitvoer 1	40	1,0	40
Totaal			140	Totaal			140

				Gebied B			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 2c	80			Consumptie 1	37,5	1,0	37,5
Loonsom 2i	20			Consumptie 2	37,5	1,0	37,5
Loonsom L	100	0,75	75	Consumptie L	75	1,0	75
				Consumptie 1	2,5	1,0	2,5
				Consumptie 2	2,5	1,0	2,5
				Consumptie R	5	1,0	5
"Winst"som R			25	Investeringsen	20	1,0	20
Nat. product	100	1,0	100	Nat. Bestedingen	100	1,0	100
Invoer 1	40	1,0	40	Uitvoer 2	40	1,0	40
Totaal			140	Totaal			140

				Gebied C			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	50			Consumptie 1	25	1,0	25
Loonsom 2c	50			Consumptie 2	25	1,0	25
Loonsom L	100	0,5	50	Consumptie L	50	1,0	50
				Consumptie 1	12,5	1,0	12,5
				Consumptie 2	12,5	1,0	12,5
				Consumptie R	25	1,0	25
"Winst"som R			25	Investeringsen	0		0
Nat. product	75	1,0	75	Nat. Bestedingen	75	1,0	75
Invoer	0		0	Uitvoer	0		0
Totaal			75	Totaal			75

(Zie tabel IVb). Integendeel via een ruilvoetverslechtering van hun product gaan zij er reëel op achteruit zowel wat hun loon als hun winst betreft. Deze ruilvoetverslechtering is het gevolg van de relatieve schaarste van consumptiegoed 2 die ontstaat door de noodzakelijke reallocatie van arbeidskrachten in gebied B naar de machinebouw. Daartegenover verkrijgen zowel de “loon”- als de “winst”-trekkers van gebied B een reële vooruitgang te zien doordat hun consumptiegoed 2 relatief duur moet worden bij de genoemde relatieve schaarste.

De middeleeuwen in gebied C blijven voortbestaan met dien verstande dat hier wellicht lonen en prijzen aangepast worden aan het hogere niveau van de prijs voor product 2.

7 (Va) Het eindresultaat van een 20-jarige investeringsbedrijvigheid in de gebieden A en B

Na 20 jaren hebben de beide gebieden A en B een kapitaalvolume opgebouwd van $400 = 20 \times 20$. De kapitaalcoëfficiënt bedraagt $2,6^2$ dat wil zeggen dat zij nu 50% meer produceren dan in de uitgangspositie van hun kapitalisme, namelijk 150 ieder. (Zie tabel Va). De arbeidsbesparing per machine bedraagt 50%, zodat volledige werkgelegenheid van het totale arbeidsvolume kan worden gehandhaafd. Het reële loon kan geleidelijk overeenkomstig de arbeidsproductiviteitstijging uiteindelijk met 50% worden verhoogd.

De netto groeivoeten zijn in beide gebieden op het einde gelijk aan ca. 1,7% nadat zij in het begin van de 20-jarige periode nog 2,5% bedragen. Dit komt omdat er ieder jaar hetzelfde bedrag aan het kapitaalvolume wordt toegevoegd zonder dat er al versleten kapitaalgoederen buiten gebruik gesteld worden.

Alle prijzen handhaven zich gedurende de 20-jarige periode op 1 want de arbeidskosten per eenheid product veranderen niet als de nominale lonen overeenkomstig de gemiddelde arbeidsbesparing per jaar stijgen. De bruto winstmarge verandert ook niet en dus evenmin de loonquote van het product.

Het is de groei-economie in optima forma. Zij kan voortduren zolang nieuwe arbeidsbesparende machines worden uitgevonden met pieken in de netto groeivoeten op het moment dat de eerste machines van een *nieuwe generatie* in bedrijf worden gezet, nadat deze gereed gekomen en geïnstalleerd zijn.

Wij nemen aan dat de *tweede* generatie machines wederom een extra arbeidsbesparing van 50% impliceert bij een gelijke kapitaalproductiviteit (of het omgekeerde daarvan: bij een gelijke kapitaalcoëfficiënt). Uiteindelijk is het afgelopen met de groei in de gebieden A en B bij gebrek aan nieuwe technologie. Natuurlijk is dit in werkelijkheid niet het geval geweest en zagen we veel meer dan twee technologische revoluties. Maar uiteindelijk, in een onvoorspelbare toekomst, is het onmogelijk

2 Een streepje door een getal, hier bijvoorbeeld door 6, duidt op het repeterend karakter ervan. $2,6 = 2,6666\dots$

TABEL IVb **De beginperiode van de 1e technologische revolutie;
eenzijdig kapitalisme**

				Gebied A			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	100			Consumptie 1	37,5	0,9	33,75
Loonsom 2c				Consumptie 2	30	1,125	33,75
Loonsom L	100	0,675	67,5	Consumptie L	67,5	1,0	67,5
				Consumptie 1	12,5	0,9	11,25
				Consumptie 2	10	1,125	11,25
				Consumptie R	22,5	1,0	22,5
"Winst"som R			22,5	Investeringsen	0		0
Nat. product	100	0,9	90	Nat. Bestedingen	90	1,0	90
Invoer 2	40	1,125	45	Uitvoer 1	50	0,9	45
Totaal			135	Totaal			135

				Gebied B			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 2c	80			Consumptie 1	46,875	0,9	42,1875
Loonsom 2i	20			Consumptie 2	77,5	1,125	42,1875
Loonsom L	100	0,84375	84,375	Consumptie L	84,375	1,0	84,375
				Consumptie 1	3,125	0,9	2,8125
				Consumptie 2	2,5	1,125	2,8125
				Consumptie R	5,625	1,0	5,625
"Winst"som R			38,125	Investeringsen	20	1,125	22,5 Nat.
product	100	1,125	112,5	Nat. Bestedingen	110		112,5
Invoer 1	50	0,9	45	Uitvoer 2	40	1,125	45
Totaal			157,5	Totaal			157,5

				Gebied C			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	50			Consumptie 1	25	1,125	28,125
Loonsom 2c	50			Consumptie 2	25	1,125	28,125
Loonsom L	100	0,5625	56,25	Consumptie L	50	1,125	56,25
				Consumptie 1	12,5	1,125	14,0625
				Consumptie 2	12,5	1,125	14,0625
				Consumptie R	25	1,125	28,125
"Winst"som R			28,125	Investeringsen	0		0
Nat. product	75	1,125	84,375	Nat. Bestedingen	75	1,125	84,375
Invoer	0		0	Uitvoer	0		0
Totaal			84,375	Totaal			84,375

TABEL Va **De beginperiode van de 2e technologische revolutie;
tweezijdig kapitalisme**

				Gebied A			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	100			Consumptie 1	56,25	1,0	56,25
Loonsom 1i	20			Consumptie 2	56,25	1,0	56,25
Loonsom L	100	1,125	112,5	Consumptie L	112,5	1,0	112,5
				Consumptie 1	3,75	1,0	3,75
				Consumptie 2	3,75	1,0	3,75
				Consumptie R	7,5	1,0	7,5
"Winst"som R			37,5	Investeringsen	30		30
Nat. product	150	1,0	150	Nat. Bestedingen	150	1,0	150
Invoer 2	60	1,0	60	Uitvoer 1	60	1,0	60
Totaal			210	Totaal			210

				Gebied B			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 2c	80			Consumptie 1	56,25	1,0	56,25
Loonsom 2i	20			Consumptie 2	56,25	1,0	56,25
Loonsom L	100	1,125	112,5	Consumptie L	112,5	1,0	112,5
				Consumptie 1	3,75	1,0	3,75
				Consumptie 2	3,75	1,0	3,75
				Consumptie R	7,5	1,0	7,5
"Winst"som R			37,5	Investeringsen	30	1,0	30
Nat. product	150	1,0	150	Nat. Bestedingen	150		150
Invoer 1	60	1,0	60	Uitvoer 2	60	1,0	60
Totaal			210	Totaal			210

				Gebied C			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	50			Consumptie 1	25	1,0	25
Loonsom 2c	50			Consumptie 2	25	1,0	25
Loonsom L	100	0,5	50	Consumptie L	50	1,0	50
				Consumptie 1	12,5	1,0	12,5
				Consumptie 2	12,5	1,0	12,5
				Consumptie R	25	1,0	25
"Winst"som R			25	Investeringsen	0		0
Nat. product	75	1,0	75	Nat. Bestedingen	75	1,0	75
Invoer	0		0	Uitvoer	0		0
Totaal			75	Totaal			75

lijk nieuwe, nog meer arbeidsbesparende uitvindingen te realiseren. Dit toekomstbeeld zullen we hierna in beschouwing nemen, waarbij er geen hulp verleend wordt aan de derde wereld.

8 (Vb) Het eindresultaat van een 20-jarige investeringsbedrijvigheid in uitsluitend gebied B

Doordat wij in deze paragraaf veronderstellen dat de ex-koloniën (gebied A) geen zin hebben in het kapitalisme kunnen zij toch gedurende de volgende 20-jarige periode dat het Westen (gebied B) gestadig groeit mee profiteren van deze ontwikkeling. (Zie tabel Vb). Hun ruilvoet zal zich namelijk geleidelijk herstellen van de dip aan het begin van de eenzijdige kapitalistische periode naar een niveau dat hoger ligt dan het peil van de pre-kapitalistische periode. De door hen geproduceerde goederen worden immers geleidelijk relatief schaarser naar mate het Westen meer produceert.

Omgekeerd verslechtert dan de ruilvoet van gebied B. Dit betekent dat daar de loontrekkers niet hun volle arbeidsproductiviteitsstijging als reële loonstijging zullen kunnen incasseren maar slechts de voor het ruilvoetverlies gecorrigeerde arbeidsproductiviteitstoename.

Per saldo is de reële loonstijging in het kapitalistische Westen uiteindelijk (op het einde van hun tweede 20-jarige periode van investeringsbedrijvigheid) toch hoger dan in de ex-koloniën A wanneer deze geen zin hebben in een kapitalistisch systeem.

Het verschil tussen arme en rijke landen wordt groter zolang de groei-economie eenzijdig voortduurt in het Westen, zonder dat hulp verleend wordt aan de derde wereld (gebied C). Wellicht moeten hier het loon- en prijsniveau nu aangepast worden aan de hogere prijs van product 1 in gebied A.

9 (VIa) De stationaire economie zonder hulpverlening bij een tweezijdig kapitalisme

Op de einddatum van de *tweede* 20-jarige periode van investeringsbedrijvigheid is het productievolume van beide gebieden A en B wederom toegenomen met 50% tot een peil van 225. (Zie tabel VIa). Het kapitaalvolume bedraagt ook 50% meer en is dus gestegen tot een peil van 600 voor ieder gebied bij een kapitaalcoëfficiënt van nog steeds 2,6. Deze verandert immers niet. Het gevolg is een noodzakelijke daling van de bruto winstmarge van 33,3% naar 20% van de arbeidskosten. Er is immers geen extra winst meer nodig voor de financiering van een *derde* generatie kapitaalgoederen. De uitsluitend te financieren vervangingsinvesteringen vereisen minder winstgevendheid dan bruto investeringen die uitbreidingsinvesteringen impliceren vanwege een voortdurende groei.

TABEL Vb **Beginperiode 2e technologische revolutie;
eenzijdig kapitalisme**

				Gebied A			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	100			Consumptie 1	37,5	1,1	41,25
Loonsom 2c				Consumptie 2	45	0,916	41,25
Loonsom L	100	0,825	82,5	Consumptie L	82,5	1,0	82,5
				Consumptie 1	12,5	1,1	13,75
				Consumptie 2	15	0,916	13,75
				Consumptie R	27,5	1,0	27,5
"Winst"som R			27,5	Investeringsen	0		0
Nat. product	100	1,1	110	Nat. Bestedingen	110	1,0	110
Invoer 2	60	0,916	55	Uitvoer 1	50	1,1	55
Totaal			165	Totaal			165

				Gebied B			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 2c	80			Consumptie 1	46,875	1,1	51,5625
Loonsom 2i	20			Consumptie 2	56,25		51,5625
Loonsom L	100	1,03125	103,125	Consumptie L	103,125	1,0	103,125
				Consumptie 1	3,125	1,1	3,4375
				Consumptie 2	3,75	0,916	3,4375
				Consumptie R	6,875	1,0	6,875
"Winst"som R			34,375	Investeringsen	30	0,916	27,5 Nat.
product	150		137,5	Nat. Bestedingen	140	0,98..	137,5
Invoer 1	50	1,1	55	Uitvoer 2	60		55
Totaal			192,5	Totaal			192,5

				Gebied C			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	50			Consumptie 1	25	1,1	27,5
Loonsom 2c	50			Consumptie 2	25	1,1	27,5
Loonsom L	100	0,55	55	Consumptie L	50	1,1	55
				Consumptie 1	12,5	1,1	13,75
				Consumptie 2	12,5	1,1	13,75
				Consumptie R	25	1,1	27,5
"Winst"som R			2,75	Investeringsen	0		0
Nat. product	75	1,1	82,5	Nat. Bestedingen	75	1,1	82,5
Invoer			0	Uitvoer			0
Totaal			82,5	Totaal			82,5

TABEL VIa **Stationaire economie zonder hulp aan C; tweezijdig kapitalisme**

				Gebied A			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	80			Consumptie 1	93,75	1,0	93,75
Loonsom 1i	20			Consumptie 2	93,75	1,0	93,75
<i>Loonsom L</i>	100	1,875	187,5	<i>Consumptie L</i>	187,5	1,0	187,5
				Consumptie 1	3,75	1,0	3,75
				Consumptie 2	3,75	1,0	3,75
				<i>Consumptie R</i>	7,5	1,0	7,5
<i>"Winst"som R</i>			37,5	<i>Investeringsen</i>	30	1,0	30
<i>Nat. product</i>	225	1,0	225	<i>Nat. Bestedingen</i>	225	1,0	225
<i>Invoer 2</i>	97,5	1,0	97,5	<i>Uitvoer 1</i>	97,5	1,0	97,5
Totaal			322,5	Totaal			322,5

				Gebied B			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 2c	80			Consumptie 1	93,75	1,0	93,75
Loonsom 2i	20			Consumptie 2	93,75	1,0	93,75
<i>Loonsom L</i>	100	1,875	187,5	<i>Consumptie L</i>	187,5	1,0	187,5
				Consumptie 1	3,75	1,0	3,75
				Consumptie 2	3,75	1,0	3,75
				<i>Consumptie R</i>	7,5	1,0	7,5
<i>"Winst"som R</i>			37,5	<i>Investeringsen</i>	30	1,0	30
<i>Nat. product</i>	225	1,0	225	<i>Nat. Bestedingen</i>	225	1,0	225
<i>Invoer 1</i>	97,5	1,0	97,5	<i>Uitvoer 2</i>	97,5	1,0	97,5
Totaal			322,5	Totaal			322,5

				Gebied C			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	50			Consumptie 1	25	1,0	25
Loonsom 2c	50			Consumptie 2	25	1,0	25
<i>Loonsom L</i>	100	0,5	50	<i>Consumptie L</i>	50	1,0	50
				Consumptie 1	12,5	1,0	12,5
				Consumptie 2	12,5	1,0	12,5
				<i>Consumptie R</i>	25	1,0	25
<i>"Winst"som R</i>			25	<i>Investeringsen</i>	0		0
<i>Nat. product</i>	75	1,0	75	<i>Nat. Bestedingen</i>	75	1,0	75
<i>Invoer</i>	0		0	<i>Uitvoer</i>	0		0
Totaal			75	Totaal			75

De loonquote van het product van beide gebieden kan nu stijgen tot het maximumpeil van 0,83 en de winstquote tot een minimumpeil van 0,16.

Bij een afschrijvingsquote van kapitaal van 5% betekent dit een netto kapitaalrendement vóór aftrek van belastingen van slechts 1,25% hetgeen zeker geen overdreven beloning voor kapitaal- of ondernemersrisico genoemd mag worden. Van een uitbuiting van de arbeidersklasse door de kapitalisten zou daarmee geen sprake meer zijn onder deze omstandigheden. Het reële loon in de beide gebieden A en B is nu namelijk gestegen tot 1,875, dit is dus een veelvoud van het minimale loon van 0,5 waarvan wij uitgingen.

Natuurlijk kan dit veelvoud nog veel hoger gesteld worden daar de groei-economie voorlopig wordt voortgezet. Het verschil tussen rijk en arm is thans zo schrijnend groot geworden dat illegale migratie of terrorisme van arm naar rijk niet te vermijden valt. Grootscheepse hulp moet worden verleend door rijk aan arm om dit te voorkomen. In paragraaf 11 (VIIa) zullen wij dat beschrijven.

10 (VIb) De stationaire economie zonder hulpverlening bij een eenzijdig kapitalisme

Het spreekt vanzelf dat de ex-koloniën enorm kunnen profiteren van een doorgaande groei-economie in het Westen, ook als zij zelf geen zin hebben in het kapitalisme. Dit vanwege enorme ruilvoetverbeteringen als gevolg van het steeds maar relatief schaarser worden van hun producten 1. (Zie tabel VIb).

Desondanks kunnen hun loontrekkers nimmer het reële loonpeil bereiken van dat van hun soortgenoten in de kapitalistische landen zolang hun winsttrekkers blijven volharden in hun bruto winstmarge van 33,3%. In feite is dit onzeker. Er is nl. geen maatstaf meer aanwezig voor de redelijkheid van bedoelde winstmarge bij gebrek aan kapitalisme.

Wellicht worden wederom het loon- en prijsniveau in gebied C aangepast aan het hogere prijspeil voor product 1 in gebied A.

11 (VIIa) De ideale stationaire economie met voortdurende tweezijdige hulpverlening aan gebied C

Wil men een ongewenste immigratie van ongeschoolde arbeidskrachten of een in ieder geval ongewenst terrorisme voorkomen dan zal men gebied C, de derde wereld, moeten helpen om een kapitalistisch jasje aan te trekken. Alleen maar voedselhulp is onvoldoende! Stel nu dat in de beide kapitalistische gebieden A en B de bruto winstmarge niet verlaagd maar op een niveau van 33,3% gehouden wordt ter wille van een gratis kapitaalverstrekking aan de derde wereld ten bedrage van $2 \times 15 = 30$. Als vervolgens dit kapitaal gebruikt wordt voor de opbouw van een apart machinepark in de derde wereld, dat na omscholing kan zorgen voor eenzelfde

TABEL VIb **Stationaire economie zonder hulp aan C; eenzijdig kapitalisme**

Gebied A							
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	100			Consumptie 1	37,5	1,475	55,3125
				Consumptie 2	73,125	147,5/195	55,3125
<i>Loonsom L</i>	100	1,10625	110,625	<i>Consumptie L</i>	110,625	1,0	110,625
				Consumptie 1	12,5	1,475	18,4375
				Consumptie 2	24,375	147,5/195	18,4375
				<i>Consumptie R</i>	36,875	1,0	36,825
<i>"Winst"som R</i>			36,875	<i>Investerings</i>	0		0
<i>Nat. product</i>	100	1,475	147,5	<i>Nat. Bestedingen</i>	147,5	1,0	147,5
<i>Invoer 2</i>	97,5		73,75	<i>Uitvoer 1</i>	50	1,475	73,75
Totaal			221,25	Totaal			221,5

Gebied B							
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 2c	86,8			Consumptie 1	48,077	1,475	70,9135
Loonsom 2i	13,8			Consumptie 2	93,75	147,5/195	70,9135
<i>Loonsom L</i>	100	1,41827	141,827	<i>Consumptie L</i>	141,827	1,0	141,827
				Consumptie 1	1,923	1,475	2,8365
				Consumptie 2	3,75	147,5/195	2,8365
				<i>Consumptie R</i>	5,673	1,0	5,673
<i>"Winst"som R</i>			28,365	<i>Investerings</i>	30		22,692
<i>Nat. product</i>	225	147,5/195	170,192	<i>Nat. Bestedingen</i>	177,5		170,192
<i>Invoer 1</i>	50	1,475	73,75	<i>Uitvoer 2</i>	97,5	147,5/195	73,75
Totaal			243,942	Totaal			243,942

Gebied C							
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	50			Consumptie 1	25	1,475	36,875
Loonsom 2c	50			Consumptie 2	25	1,475	36,875
<i>Loonsom L</i>	100	0,7375	73,5	<i>Consumptie L</i>	50	1,475	73,75
				Consumptie 1	12,5	1,475	18,4375
				Consumptie 2	12,5	1,475	18,4375
				<i>Consumptie R</i>	25	1,475	36,875
<i>"Winst"som R</i>			36,875	<i>Investerings</i>	0		0
<i>Nat. product</i>	75	1,475	110,625	<i>Nat. Bestedingen</i>	75	1,475	110,625
<i>Invoer</i>	0		0	<i>Uitvoer</i>	0		0
Totaal			110,625	Totaal			110,625

arbeidsbesparing als in de rest van de wereld reeds werd bereikt, dan zal na ongeveer 20 jaren van eenzijdige groei ook de derde wereld een kapitaalvolume hebben bereikt van 600 ($= 20 \times 30$). Dit kapitaalvolume impliceert echter noodzakelijk een lagere kapitaalproductiviteit, ofwel een hogere kapitaalcoëfficiënt dan in de rest van de wereld geldt, gezien de bijzonder ongunstige omstandigheden daar ter plaatse, die eveneens wordt gekenmerkt door een relatief lage arbeidsproductiviteit. (Zie tabel VIIa).

Stellen wij nu de waarde van de kapitaalcoëfficiënt in gebied C op $\frac{4}{3} \times 2,6$ dus zoveel hoger dan elders omdat de arbeidsproductiviteit in gebied C in dezelfde mate lager is dan elders, dan verkrijgen wij overal in de wereld dezelfde prijs van zowel product 1 als voor product 2. Dit op voorwaarde dat overal ter wereld hetzelfde nominale en reële loon wordt verstrekt, in de gebieden A en B een bruto winstmarge van 33,3% wordt gehandhaafd, maar in gebied C de bruto winstmarge tot nul wordt gereduceerd. Dit laatste betekent een voortdurende renteloze kapitaalverstrekking die niet tot een schuld leidt. Er is in feite sprake van een voortdurende gratis kapitaalgoederen-verstrekking.

De vervangingsinvesteringen in dat gebied moeten dan wel blijvend en gratis gefinancierd worden door de gebieden A en B via een blijvend exportoverschot daartegen van een blijvend importoverschot van gebied C. In dit geval exporteert gebied C (ook nu) niets en voert het alleen maar zijn vervangingsinvesteringen in.

De wereld is zodoende ideaal te noemen vanwege een gelijke inkomensverdeling (voor de loontrekkers) en een gelijke verdeling van de wereldkapitaal-goederenvoorraad over de drie onderscheiden gebieden.

Een sterke overheid in de gebieden A en B is uiteraard vereist om bedoelde hulpverlening te organiseren. Het netto kapitaalrendement in de gebieden A en B moet wellicht hoger zijn dan wanneer geen hulp wordt verleend omdat een extra beloning moet worden verstrekt voor het risico dat gepaard gaat met de organisatie van de kapitaalintensieve productiewijze in de derde wereld.

12 (VIIb) De stationaire economie met eenzijdige hulpverlening aan gebied C door gebied B

Het in de vorige paragraaf geschetste toekomstscenario is natuurlijk te mooi om ooit waar te kunnen worden, hoewel het om twee redenen logisch noodzakelijk schijnt. De eerste logische noodzakelijkheid vindt zijn grond in de overwinning van het kapitalisme als zodanig, vergeleken met elke andere vorm van productiewijze, omdat het arbeid bespaart in telkens grotere mate zolang dat technisch mogelijk is. Ooit komt natuurlijk een einde aan de voortdurende stijging van de arbeidsproductiviteit, maar wanneer dit het geval zal zijn is onvoorspelbaar.

Een tweede logische noodzakelijkheid is het feit dat naar naarmate de welvaart van de een stijgt de armoede van de ander schrijnender wordt. "De duivel kan niet

TABEL VIIa Stationaire economie met hulp aan C; driezijdig kapitalisme

				Gebied A			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	80			Consumptie 1	84,375	1,0	84,375
Loonsom 1i	20			Consumptie 2	84,375	1,0	84,375
Loonsom L	100	1,6875	168,75	Consumptie L	168,75	1,0	168,75
				Consumptie 1	5,625	1,0	5,625
				Consumptie 2	5,625	1,0	5,625
				Consumptie R	11,25	1,0	11,25
"Winst"som R			56,25	Investeringsen	30	1,0	30
Nat. product	225	1,0	225	Nat. Bestedingen	210	1,0	210
Invoer 2	90	1,0	90	Uitvoer 1	105	1,0	105
Totaal			315	Totaal			315

				Gebied B			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 2c	80			Consumptie 1	84,375	1,0	84,375
Loonsom 2i	20			Consumptie 2	84,375	1,0	84,375
Loonsom L	100	1,6875	168,75	Consumptie L	168,75	1,0	168,75
				Consumptie 1	5,625	1,0	5,625
				Consumptie 2	5,625	1,0	5,625
				Consumptie R	11,25	1,0	11,25
"Winst"som R			56,25	Investeringsen	30	1,0	30
Nat. product	225	1,0	225	Nat. Bestedingen	210	1,0	210
Invoer 1	90	1,0	90	Uitvoer 2	105		105
Totaal			315	Totaal			315

				Gebied C			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	50			Consumptie 1	84,375	1,0	84,375
Loonsom 2c	50			Consumptie 2	84,375	1,0	84,375
Loonsom L	100	1,625	168,75	Consumptie L	168,75	1,0	168,75
				Consumptie 1	0		0
				Consumptie 2	0		0
				Consumptie R	0		0
"Winst"som R			0	Investeringsen 1 en 2	30	1,0	30
Nat. product	168,75	1,0	168,75	Nat. Bestedingen	198,75	1,0	198,75
Invoer	30	1,0	30	Uitvoer	0		0
Totaal			198,75	Totaal			198,75

altijd op dezelfde grote hoop schijten", zonder uitermate nadelige gevolgen voor de al te rijken. Er moet dan uit puur eigenbelang geholpen en geschonken worden aan de armen, en wel zodanig dat zij zich zelf kunnen ontwikkelen naar de situatie van een kapitaalintensieve productiewijze met een veel hogere welvaart.

Indien echter in een gebied A van de wereld het kapitalisme geen ingang vindt, ook niet het 'Staats'-kapitalisme, omdat men alle communisten die dat zouden willen geen kans geeft om aan de macht te komen, noch het particuliere kapitalisme, omdat men zonder het kapitalistisch systeem al zoveel ruilvoetwinsten kan incasseren, wordt het toekomstscenario veel minder rooskleurig. Gebied B is dan de enige die hulp kan en moet verlenen aan de derde wereld. (Zie tabel VIIb).

Stel dat het Westen (B) zijn bruto winstmarge handhaaft op het peil van 33,3% ondanks een gebrek aan een nieuwe generatie kapitaalgoederen. Dat het vervolgens voortdurend een bedrag van 15 schenkt aan de derde wereld voor de opbouw van een aparte kapitaalgoederenvoorraad daar ter plaatse, dan zal daar een eenzijdige groei plaatsvinden gedurende 20 jaren totdat ook in gebied C de stationaire toestand intreedt. Bij een kapitaalvolume van 300 ($= 20 \times 15$) en een kapitaalcoëfficiënt van 3 verkrijgt de derde wereld nu een productievolume van 100. Dit is dus veel lager dan in het ideale toekomstscenario (productievolume was daar toen 168,75). Maar van de andere kant is nu ook de arbeidsproductiviteit in de derde wereld gelijk aan 1, dus slechts 33,3% hoger dan die van de middeleeuwse uitgangssituatie. Het eenzijdig verstrekte kapitaalvolume van 15 door gebied B aan gebied C is nu eenmaal in totaal 15 minder dan wanneer beide gebieden A en B hulp verlenen aan de derde wereld (30).

De reële inkomens van de loontrekkers zullen niet gelijk getrokken worden zoals geschetst in het ideale toekomstscenario, maar de grote inkomensongelijkheid die ontstaat zonder hulpverlening wordt alsnog vermeden.

Gebied C kan uiteindelijk zijn minimum reële loonvoet van 0,5 optrekken naar 1,0 met handhaving van volledige werkgelegenheid (100), bij een productievolume van 100. In feite produceert dan de derde wereld voor zich zelf en exporteert niets van zijn productie zoals dat ook in het ideale toekomstscenario het geval was. Wel moet het zijn loon- en prijsniveau aanpassen aan de prijs van product 1. Het importeert uiteindelijk gratis en voortdurend zijn vervangingsinvesteringen.

Een probleem is hoe de winstmarge moet worden vastgesteld in gebied A, dat in het onderhavige geval geen kapitalisme in de daartoe behorende landen tolereert. Bij handhaving van de bruto winstmarge van 33,3% zal het reële loon voor zijn loontrekkers toch iets hoger zijn dan dat wat in de derde wereld uiteindelijk gerealiseerd kan worden met de gegeven hulp. Zoals gezegd ontbreekt hier evenwel een redelijke maatstaf voor de verdeling van het product over arbeiders en niet-arbeiders bij gebrek aan een kapitalistische productiewijze.

Zodoende verkrijgen wij een resultaat waarbij het reële loon in het kapitalistische westen nog steeds hoger is dan in de rest van de wereld maar niet zoveel meer

TABEL VIIb **Stationaire economie met eenzijdige hulp aan C;
tweezijdig kapitalisme**

				Gebied A			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	100			Consumptie 1	37,5	1,4	52,5
				Consumptie 2	67,5	0,7	52,5
<i>Loonsom L</i>	100	1,05	105	<i>Consumptie L</i>	105	1,0	105
				Consumptie 1	12,5	1,4	17,5
				Consumptie 2	22,5	0,7	17,5
				<i>Consumptie R</i>	35	1,0	35
<i>"Winst"som R</i>			35	<i>Investeringsen</i>	0		0
<i>Nat. product</i>	100	1,4	140	<i>Nat. Bestedingen</i>	140	1,0	140
<i>Invoer 2</i>	90	0,7	70	<i>Uitvoer 1</i>	50	1,4	70
Totaal			210	Totaal			210

				Gebied B			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 2c	80			Consumptie 1	46,875	1,4	65,625
Loonsom 2i	20			Consumptie 2	84,375	0,7	65,625
<i>Loonsom L</i>	100	1,3125	131,25	<i>Consumptie L</i>	131,25	1,0	131,25
				Consumptie 1	3,125	1,4	4,325
				Consumptie 2	5,625	0,7	4,325
				<i>Consumptie R</i>	8,75	1,0	8,75
<i>"Winst"som R</i>			43,75	<i>Investeringsen</i>	30	0,7	23,3
<i>Nat. product</i>	225	0,7	175	<i>Nat. Bestedingen</i>	170	0,96	163,3
<i>Invoer 1</i>	50	1,4	70	<i>Uitvoer 2</i>	105	0,7	81,8
Totaal			245	Totaal			245

				Gebied C			
Middelen	Volume	Prijs	Waarde	Bestedingen	Volume	Prijs	Waarde
Loonsom 1c	50			Consumptie 1	50	1,4	70
Loonsom 2c	50			Consumptie 2	50	1,4	70
<i>Loonsom L</i>	100	1,4	140	<i>Consumptie L</i>	100	1,4	140
				<i>Consumptie R</i>	0		0
<i>"Winst"som R</i>			0	<i>Investeringsen</i>	15	0,7	11,8
<i>Nat. product</i>	100	1,4	140	<i>Nat. Bestedingen</i>	155	1,319	151,8
<i>Invoer</i>	15	0,7	11,8	<i>Uitvoer</i>	0		0
Totaal			151,8	Totaal			151,8

als in het analoge geval zonder enige hulpverlening te zien was. Waarschijnlijk is dit het meest realistische toekomstscenario. Maar zover zijn we nog lang niet.

13 Samenvatting van verleden, heden en toekomst

Twaalf tijdperken of begin- en eindperioden van tijdperken zijn geschetst in de achtereenvolgende paragrafen 2 t/m 12. (Zie ook de samenvattende bijlagen I t/m III). Daarbij worden drie gebieden onderscheiden die speciale regionale kenmerken bezitten met betrekking tot de arbeidsproductiviteit in de uitgangssituatie, en ook later, voor de diverse producten.

In navolging van Karl Marx wordt in de uitgangssituatie (de middeleeuwen) aan landarbeiders of ambachtslieden slechts het minimum onderhoudsloon verstrekt zodat de meerwaarde van arbeid volledig toevalt aan de grootgrondbezitters, de gildemeesters en de handelaren.

In navolging van David Ricardo wordt vervolgens de wereldproductie verhoogd door de internationale handel tussen de gebieden A en B, na specialisatie, terwijl gebied C lange tijd verstoken blijft van productieverhoging bij gebrek aan specialisatiemogelijkheden, dus van winstgevende handel in goederen, en bij gebrek aan hulp van rijk aan arm.

In het eerste tijdperk van kolonisatie worden de koloniën uitgebuit door de kolonisatoren waarbij de meerwaarde van arbeid daar wordt geëxporteerd naar het moederland. Maar hoe dan ook, waarschijnlijk is er een daling van de bruto winstmarge op de arbeidskosten te constateren waardoor de voordelen van de specialisatie volledig aan de arbeiders toevallen.

In het tweede tijdperk van kolonisatie blijft de resterende meerwaarde van arbeid van de koloniën in dat gebied zelf zodat er eigenlijk geen sprake meer kan zijn van een uitbuiting van de koloniën, tenzij men het luxe leven van de vreemde planters en bestuurders daar ter plaatse als zodanig beschouwt. Bij een de-kolonisatie worden evenwel de vreemde planters en bestuurders vervangen door eigen leiders, zonder dat de eigen arbeiders er baat bij hebben.

Na de de-kolonisatie vindt er een nieuwe ontwikkeling plaats doordat men gaat sparen en investeren in arbeidsbesparende machines. Er wordt voortaan een onderscheid gemaakt tussen een ontwikkeling waarbij beide gebieden A en B, de ex-koloniën en het moederland, sparen en investeren dan wel het geval waarin alleen gebied B (het Westen) spaart en investeert. Hierdoor ontstaat een tweezijdige respectievelijk eenzijdige groei-economie zolang nieuwe arbeidsbesparende machines worden uitgevonden en toegepast in de gebieden A en B respectievelijk uitsluitend in gebied B. Het einde van de groei-economie komt in zicht wanneer dit niet meer mogelijk is. Dan valt noodzakelijkerwijze de bruto winstmarge op de arbeidskosten, door ons consequent "uitbuitings"-graad genoemd, terug op zijn minimum peil van 0,2 en komt daarmee de bruto winstquote van het nationale product op 0,16. De

wet van de "Fallende Durchschnitts-Proftrate" van Karl Marx geldt dan opnieuw. Niettemin kan daarvan - na aftrek van de vervangingskosten van kapitaalgoederen nog iets overblijven voor een consumptief te besteden "kapitaal"-rendement. (Het woord kapitaal is hier tussen aanhalingstekens geplaatst omdat wij ook de pacht-premie voor het gebruik van grond over de waarde van de kapitaalgoederenvoorraad hebben omgeslagen). Deze netto-winst kan beschouwd worden als risico-premie voor het ondernemen, sparen en investeren en mag zeker niet betiteld worden als uitbuiting van de arbeiders. Deze krijgen immers, dankzij dit ondernemen op een kapitaalintensieve productiewijze het grootste gedeelte (83,3 %) van het nationale product in handen.

De betekenis van de bevolkingsgroei wordt door ons geëlimineerd via een eenvoudige formule: naarmate de welvaart groeit neemt de behoefte aan vrije tijd per persoon zodanig toe, dat minder tijd per persoon gewerkt wordt en wel zoveel minder dat het totale arbeidsvolume in gewerkte uren van alle personen constant op 100 blijft. Ofwel: als de welvaart niet groeit en het loon op een minimum peil van 0,5 wordt gehouden zal de beroepsbevolking niet kunnen groeien en arbeid zich alleen kunnen reproduceren tot en handhaven op het gegeven peil van 100 arbeidsuren.

Volledige werkgelegenheid is steeds gegarandeerd doordat wij abstraheren van de conjunctuurgolven welke het resultaat zijn van vertraagde reacties van consumenten en producenten, maar op lange termijn wegsterven.

Wel onderkennen wij een lange golfbeweging in de groeivoeten van de nationale producten, met telkens pieken als een nieuwe generatie van arbeids-besparende machines voor het eerst wordt geïnstalleerd en feitelijk in het productieproces wordt ingezet.

Zowel een langdurige groei-economie als de uiteindelijke stationaire economie in de onvoorspelbare toekomst, waarbij geen nieuwe generatie arbeidsbesparende machines meer kan worden uitgevonden, zullen gepaard gaan met veel of weinig hulpverlening aan de derde wereld. Veel of weinig hulp betekent ongetwijfeld ongewenste arbeidsmobiliteit of nog erger: TERRORISME. Bedoelde hulpverlening mag niet zozeer de vorm aannemen van voedselhulp doch veeleer een vorm van kapitaal-verstrekking en ondernemershulp, inclusief scholing, om een geëigende kapitaal-intensieve productiewijze tot stand te brengen, ook in de derde wereld. Een en ander vereist een sterke overheid in de hulpverstrekkende landen omdat niet alleen voortdurend een renteloos krediet moet worden verstrekt, maar ook continue de desbetreffende schuld aan de derde wereld moet worden kwijtgescholden. De wet van de "Fallende Durchschnitts-Proftrate" behoeft in dit geval niet meer op te gaan vanwege deze extra last voor de rijke landen.

Voor zover deze hulp pas wordt verstrekt ten tijde van de stationaire economie van de rijke landen zal er gedurende enige tijd een eenzijdige groei-economie te zien zijn, dus groei die alleen maar in de derde wereld optreedt als die haar kapitaal-goederenvoorraad opbouwt. Als dat eenmaal tot stand gekomen is zal ook in de

derde wereld een stationaire economie ontstaan met een veel hoger reëel loon dan voordien.

Het ideale toekomstscenario impliceert een gelijke reële loonvoet (gemiddeld gesproken) voor alle gebieden en een gelijke verdeling van de dan maximale wereld kapitaalgoederenvoorraad over bedoelde gebieden (gemakshalve, qua gewerkte uren van de beroepsbevolking, van dezelfde omvang verondersteld).

In dit ideale geval heeft het *sociale* kapitalisme de overwinning bereikt tegenover een *ongebreideld* kapitalisme zonder voldoende solidariteit, waarin de rijke wereld kortzichtig alleen aan zichzelf denkt en dan nog maar slechts aan de meer welvarende ingezetenen van de daartoe behorende gebieden.

Minder rooskleurig ziet het *second best* toekomstscenario er uit. Daarbij vallen de gespecialiseerde ex-koloniën uit de boot van het kapitalisme, en beperken zij zich uitsluitend tot hun speciale productie (zonder extra arbeidsbesparende machines), welke zij in de eerste periode van de kolonisatie al moesten toepassen. Zij ondervinden wel ruilvoetwinsten maar achten deze onvoldoende om hulp te verlenen aan de derde wereld. Het spreekt vanzelf dat deze ontwikkelingshulp dan eenzijdig komt te rusten op het rijke Westen. Een en ander betekent wel dat de loontrekkers van de hier bedoelde ex-koloniën, evenals die van de derde wereld, minder welvarend zullen worden vergeleken met die van het rijke Westen. Bedoelde relatieve welvaart is thans, enerzijds, het gevolg van ruilvoetwinsten in gebied A en, anderzijds, het effect van de besproken hulpverlening door het rijke Westen aan gebied C.

Als gebied C deze hulpverlening om nationalistische redenen niet wenst te accepteren, zal de hier bedoelde relatieve welvaartsverhoging nooit gerealiseerd kunnen worden.

Voor de lezers van dit artikel, die de onderscheiden gevallen in één oogopslag met elkaar willen vergelijken, worden hierna drie samenvattende bijlagen geproduceerd.

BIJLAGE I

Kenmerk:	Stationaire economie; geen interregionale handel in de middeleeuwen			Uitbuiting van de koloniën; interregionale handel tussen de gebieden A en B 1 ^e periode van kolonisatie			Hulpverlening aan de koloniën; interregionale handel tussen gebieden A en B 2 ^e periode van kolonisatie		
	I			II			III		
Gebied:	A	B	C	A	B	C	A	B	C
1 Arbeidsquote product 1	1	2	1,3	1	n.v.t.	1,3	1	n.v.t.	1,3
2 Arbeidsquote product 2	2	1	1,3	n.v.t.	1	1,3	n.v.t.	1	1,3
3 Arbeidsvolume	100	100	100	100	100	100	100	100	100
4 Productievolume	75	75	75	100	100	75	100	100	75
5 Uitbuitingsgraad = opslag op arbeidskosten	0,5	0,5	0,5	0,3	0,3	0,5	0,3	0,3	0,5
6 Loonquote van het nationale product	0,6	0,6	0,6	0,75	0,75	0,6	0,75	0,75	0,6
7 "Winst"- quote van het nationale product	0,3	0,3	0,3	0,25	0,25	0,3	0,25	0,25	0,3
8 Netto groeivoet van het nationale product	0,0	0,0	0,0	0,2 ^a	0,2 ^a	0,0	0,0	0,0	0,0
9 Prijs van product 1	0,75	1,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
10 Prijs van product 2	1,5	0,75	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
11 Gemiddelde prijs	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
12 Reëel loon	0,5 ¹⁾	0,5 ¹⁾	0,5 ¹⁾	0,75	0,75	0,5 ¹⁾	0,75	0,75	0,5 ¹⁾
13 Uitvoeroverschot	0,0	0,0	0,0	25	-25	0,0	0,0	0,0	0,0

1) minimum onderfroudsloon; 2) groei door specialisatie en handel

Bijlage II

Kenmerk:	Beginperiode 1:			technologische revolutie			Beginperiode 2:			technologische revolutie		
	Tweezijdig kapitalisme			Eenzijdig kapitalisme			Tweezijdig kapitalisme			Eenzijdig kapitalisme		
Tabel:	IVa			IVb			Va			Vb		
Gebied:	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C
1 Arbeidsquote product 1	1,0	n.v.l.	1,3	1,0	n.v.l.	1,3	0,66	n.v.l.	1,3	1,0	n.v.l.	1,3
2 Arbeidsquote product 2	n.v.l.	1,0	1,3	n.v.l.	1,0	1,3	n.v.l.	0,66	1,3	n.v.l.	0,66	1,3
3 Kapitaalquote	-	-	-	-	-	-	2,6	2,6	-	-	2,6	-
4 Arbeidsvolume	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
5 Productievolume	100	100	75	100	100	75	150	150	75	100	150	75
6 Kapitaalvolume	-	-	-	-	-	-	400	400	-	-	400	-
7 "Uitbuitings"-graad	0,3	0,3	0,5	0,3	0,3	0,5	0,3	0,3	0,5	0,3	0,3	0,5
8 Loonquote van het product	0,75	0,75	0,6	0,75	0,75	0,6	0,75	0,75	0,6	0,75	0,75	0,6
9 "Winstquote" van het product	0,25	0,25	0,3	0,25	0,25	0,3	0,25	0,25	0,3	0,25	0,25	0,3
10 Br. investeringsquote v.h. product	0,2	0,2	0,0	0,0	0,2	0,0	0,2	0,2	0,0	0,0	0,2	0,0
11 Netto groeivoet volgend jaar	0,025	0,025	0,0	0,0	0,025	0,0	0,025	0,025	0,0	0,0	0,025	0,0
12 Prijs van product 1	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	1,125	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1
13 Prijs van product 2	1,0	1,0	1,0	1,125	1,125	1,125	1,0	1,0	1,0	0,916	0,916	1,1
14 Gemiddelde prijs	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,125	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1
15 Reëel loon	0,75	0,75	0,5	0,675	0,84375	0,5	1,125	1,125	0,5	0,825	1,03125	0,5
16 Br. "kapitaal"-rendement	-	-	-	-	-	-	0,09375	0,09375	-	-	0,09375	-
17 Afschrijvingsquote v. kapitaal	-	-	-	-	-	-	0,05	0,05	-	-	0,05	-
18 Hulpverleningsquote v. kapitaal	-	-	-	-	-	-	0,025 ²⁾	0,025 ²⁾	-	-	0,025 ²⁾	-
19 Netto "kapitaal"-rendement ¹⁾	-	-	-	-	-	-	0,01875 ²⁾	0,01875 ²⁾	-	-	0,05 ²⁾	-
20 Uitvoeroverschot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

1) Risicopremie + pacht/kapitaalwaarde 2) groeikosten van kapitaal

Bijlage III

Kenmerk:	Stationaire economie zonder hulp aan C						Stationaire economie met hulp aan C					
	Tweezijdig kapitalisme			Eenzijdig kapitalisme			Driezijdig kapitalisme			Tweezijdig kapitalisme		
	Vla		Vlb		Vla		Vlb		Vla		Vlb	
Tabel:	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Gebied:	4/9	n.v.t.	4/9	n.v.t.	4/9	n.v.t.	4/9	n.v.t.	4/9	n.v.t.	4/9	n.v.t.
1 Arbeidsquote product 1	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
2 Arbeidsquote product 2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
3 Kapitaalquote	2,6	2,6	-	2,6	-	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6
4 Arbeidsvolume	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
5 Productievolume	225	225	75	100	225	225	75	100	225	225	168,75	100
6 Kapitaalvolume	600	600	-	600	-	600	-	600	600	600	-	300
7 "Uitbuitings"-graad	0,2	0,2	0,5	0,3	0,2	0,5	0,3	0,3	0,0	0,3	0,3	0,0
8 Loonquote van het product	0,83	0,83	0,6	0,75	0,83	0,83	0,6	0,75	1,0	0,75	0,75	1,0
9 "Winstquote" van het product	0,16	0,16	0,3	0,25	0,16	0,3	0,25	0,25	0,0	0,25	0,25	0,0
10 Br. investeringsquote v.h. product	0,13	0,13	0,0	0,0	0,13	0,0	0,13	0,13	0,13	0,0	0,13	0,116
11 Netto groeivoet volgend jaar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
12 Prijs van product 1	1,0	1,0	1,0	1,475	1,475	1,475	1,0	1,0	1,0	1,4	1,4	1,4
13 Prijs van product 2	1,0	1,0	1,0	0,75	0,75	0,75	1,0	1,0	1,0	0,7	0,7	1,4
14 Gemiddelde prijs	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,4
15 Reëel loon	1,875	1,875	0,5	1,10	1,41	0,5	1,6875	1,6875	1,6875	1,05	1,3125	1,0
16 Br. "kapitaal"-rendement	0,0625	0,0625	-	-	0,0625	-	0,09375	0,09375	0,0	-	0,09375	0,0
17 Afschrijvingsquote v. kapitaal	0,05	0,05	-	-	0,05	-	0,05	0,05	0,05	-	0,05	0,05
18 Hulpverleningsquote v. kapitaal	-	-	-	-	-	-	0,025	0,025	-0,05	-	0,025	-0,05
19 Netto "kapitaal"-rendement ¹⁾	0,0125	0,0125	-	-	0,0125	-	0,01875 ²⁾	0,01875 ²⁾	0,0	-	0,01875	0,0
20 Uitvoeroverschot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	15,0	15,0	-30	0,0	11,6	-11,6

1) Risicopremie + pacht/kapitaalwaarde

2) waarvan een derde voor risico en pacht in gebied C